

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ**

Британ Юрій Анатолійович

УДК 378.141.251-054.68(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ІЗ КРАЇН СЕРЕДНЬОЇ АЗІЇ У
ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків - 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Українській інженерно-педагогічній академії (м. Харків), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Васильєва Марина Петрівна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди,
завідувач кафедри соціальної педагогіки, м. Харків.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Міхєєнко Олександр Іванович,
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка, професор кафедри здоров'я,
фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії, м. Суми;

кандидат педагогічних наук, доцент
Мусхаріна Юлія Юрїївна,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний
університет», доцент кафедри медико-біологічних
основ охорони життя та цивільного захисту,
м. Слов'янськ.

Захист відбудеться 28 лютого 2018 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.108.01 в Українській інженерно-педагогічній академії за адресою: вул. Університетська, 16, зала засідань, м. Харків, 61003.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Української інженерно-педагогічної академії за адресою: вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003.

Автореферат розісланий 27 січня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В.С. Ковальська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний стан розвитку людства вимагає фізично і психічно здорового молодого покоління, здатного до реалізації ефективних перетворень у суспільному житті. У зв'язку з цим, сучасною політикою в освітній галузі пріоритетним визначається напрям збереження здоров'я молодого покоління, пошук шляхів формування потреби студентської молоді в здоровому способі життя, формування культури здоров'я, цінностей здоров'язбережувальної діяльності.

Під час професійної підготовки майбутнього фахівця відповідно до державних документів (законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Державної національної програми «Освіта: Україна XXI сторіччя», Концепції виховної роботи, Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» тощо) надається перевага вихованню духовно і фізично здорової особистості зі сформованою здоров'язбережувальною компетентністю як передумовою спроможності фахівця виконувати професійні функції.

Входження України в світову спільноту активізує її відносини з різними країнами світу в різних сферах. Система вищої освіти України, що має досвід забезпечення ефективної професійної підготовки фахівців різних галузей, є відкритою і привабливою для студентів-іноземців, зокрема з країн Середньої Азії (Узбекистану, Туркменістану, Таджикистану), особливий інтерес для яких представляє інженерно-педагогічна освіта. Це спричиняє всебічний аналіз проблем, що виникають у зв'язку з залученням до навчально-виховного процесу українських вищих навчальних закладів іноземних студентів, розробку концептуальних основ реформування системи підготовки іноземних фахівців для зарубіжних країн в Україні в нових політичних, економічних і соціальних умовах. Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів-іноземців є одним із шляхів забезпечення їхньої ефективної професійної підготовки.

Аналіз наукових праць дає підстави для висновку про вагомий внесок науковців у дослідження різних аспектів означеної проблеми. Так, питання організації здорового способу життя підрастаючого покоління, забезпечення культури його формування під час професійної підготовки фахівців за різними напрямками досліджували О. Гладощук, О. Демінський, В. Кузнецов, С. Путров, А. Сущенко, Ж. Холодов та ін. Проблемі здоров'язбережувальної компетентності особистості присвячено наукові дослідження Т. Андрющенко, О. Антонової, Н. Поліщук, Ю. Бойчука, М. Гончаренко, А. Турчинова, зокрема її формуванню у майбутніх фахівців різних спеціальностей – Н. Башавець, Д. Вороніна, А. Воропаєвої, Н. Завидівської, Є. Кочерги, І. Мельничук, О. Міхеєнка, Ю. Мусхаріної, О. Шукатки та ін.

Теоретико-методологічні аспекти підготовки фахівців інженерно-педагогічної галузі представлено в наукових дослідженнях українських науковців Н. Брюханової, Р. Горбатюка, Р. Гуревича, А. Джантімірова, О. Коваленко, М. Лазарева, Т. Лазаревої, П. Лузана, Ю. Лукьянової, В. Павленка, В. Радкевич, О. Романовської,

Л. Тархан, В. Хоменка, Л. Штефан та інших. Різні аспекти підготовки студентів-іноземців у вищих навчальних закладах вивчали українські та зарубіжні дослідники: О. Адаменко, І. Баранова, О. Білик, Н. Булгакова, С. Варава, Т. Грищенко, Т. Дементьєва, Т. Довгодько, І. Зарубінська, Н. Зінонос, Н. Калашнік, Н. Костяк, О. Резван, Ю. Федотова, О. Яцишина та ін. Зокрема напрямам професійної підготовки студентів-іноземців в інженерно-педагогічному навчальному закладі присвячено праці М. Васильєвої, Г. Грохової, О. Керницького, Д. Коваленка, Т. Кононової, І. Романової, Г. Сукачової та інших. Проте феномен формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії в вищих інженерно-педагогічних навчальних закладах України не був предметом спеціального дослідження.

Актуальність вивчення проблеми посилюється *суперечностями*, виявленими в педагогічній теорії і практиці, зокрема: між усвідомленням суспільством цінності здоров'я молодого покоління, необхідності його культивування на всіх етапах освіти і неврахуванням можливостей професійної підготовки в формуванні здоров'язбережувальної компетентності майбутнього фахівця, зокрема студента-іноземця, що приїхав в Україну здобувати вищу освіту; між орієнтацією вищої освіти на удосконалення професійної підготовки висококваліфікованих кадрів, одним з пріоритетних напрямів якого є формування здоров'язбережувальної компетентності, та ігноруванням особливостей формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії в вищих інженерно-педагогічних навчальних закладах України; між визнанням стану здоров'я одним із показників ефективності підготовки фахівця, основою творчого довголіття інженерно-педагогічних кадрів, що забезпечується під час підготовки в вищих навчальних закладах України, та нерозробленістю організаційно-педагогічних умов реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії.

Актуальність і нерозробленість проблеми, її практичне значення, необхідність розв'язання суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження **«Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії у вищих навчальних закладах України».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано згідно до тематичного плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії в межах держбюджетної теми «Психолого-педагогічні засади розробки системи підготовки в Україні інженерно-педагогічних кадрів для країн СНД Азійського регіону» (РК 0112U005980). Тему дисертації затверджено вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 9 від 25.02.2014 р.) і погоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 5 від 26.09.2017 р.).

Мета дослідження – науково обґрунтувати, методично забезпечити організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів і виявити їх вплив на рівні сформованості відповідної компетентності студентів із країн

Середньої Азії під час професійної підготовки в Україні.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження**:

1. На основі аналізу наукової літератури розкрити суть і структуру здоров'язбережувальної компетентності інженера-педагога.

2. З'ясувати проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії в інженерно-педагогічному навчальному закладі України.

3. Теоретично обґрунтувати і методично забезпечити організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії в вищому навчальному закладі України.

4. Експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії в вищому навчальному закладі України.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії в Україні.

Предмет дослідження – організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії в вищому навчальному закладі України.

У дослідженні зроблено *припущення* про те, що підвищенню рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів вищих інженерно-педагогічних навчальних закладів України з країн Середньої Азії сприятиме упровадження в процес їхньої професійної підготовки теоретично обґрунтованих і методично забезпечених організаційно-педагогічних умов реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять загальні філософські положення теорії пізнання, вчення про загальний зв'язок, взаємозумовленість і цілісність явищ об'єктивної дійсності, діалектичний розвиток свідомості й поведінки особистості в результаті залучення до конкретних видів діяльності, концептуальний підхід до теорії особистості, компетентісний підхід до визначення ключових понять «здоров'язбережувальна компетентність», «здоров'язбережувальна поведінка»; теоретичні положення інженерно-педагогічної освіти (Н. Брюханова, Д. Коваленко, О. Коваленко, М. Лазарєв, Т. Лазарева, П. Лузан, Л. Штефан та ін.); наукові дослідження особливостей формування культури здорового способу життя, здоров'язбережувальної компетентності майбутнього фахівця (Ю. Бойчук, М. Гончаренко, І. Мельничик, О. Міхеєнко, Ю. Мусхаріна, О. Шукатка та ін.); праці, що висвітлюють різні аспекти професійної підготовки студентів-іноземців (О. Білик, Т. Дементьєва, І. Зарубінська, Н. Калашнік та ін.).

Виконання поставлених завдань здійснювалося за допомогою використаного комплексу **методів**:

– *теоретичних*: аналіз наукових джерел, порівняння, систематизація, теоретичне осмислення та узагальнення інформації для виявлення суті здоров'язбережувальної компетентності та з'ясування проблем її формування у

студентів-іноземців із країн Середньої Азії; визначення й обґрунтування організаційно-педагогічних умов реалізації системи цього процесу;

– *емпіричних*: педагогічне спостереження, діагностичні бесіди, інтерв'ювання, анкетування, тестування, контент-аналіз документації (планів роботи вищого навчального закладу, навчальних планів, програм навчальних курсів, планів виховної роботи, планів та звітів кураторів), незалежне експертне оцінювання – для виявлення наявних у вищому навчальному закладі умов для формування здоров'язбережувальної компетентності студентів-іноземців і стану її сформованості до початку експериментальної роботи та після її завершення; педагогічний експеримент, у межах якого проводилася робота з вирішення практичних завдань дослідження;

– *статистичних*: методи математичної статистики (критерій Пірсона) – для аналізу та обробки результатів експериментального дослідження.

Наукова новизна полягає в тому, що:

уперше:

– теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії (створення здоров'язбережувального освітнього середовища вищого інженерно-педагогічного навчального закладу; формування позитивної мотивації студентів-іноземців до здоров'язбережувальної діяльності; забезпечення валеологічної підготовки іноземних студентів; організація здоров'язбережувальної діяльності студентів);

– визначено суть здоров'язбережувальної компетентності інженера-педагога як професійно значущої характеристики представника професійної групи соціономічного типу дуального характеру;

– визначено суть і проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії, пов'язані з особливостями майбутньої професійної діяльності інженера-педагога;

уточнено:

– суть здоров'язбережувальної компетентності особистості як інтегральної якості, зумовленої сформованим стереотипом мислення, котра виявляється в її здоров'язбережувальній поведінці, загальній здатності та готовності до здоров'язбережувальної діяльності;

– зміст формування здоров'язбережувальної компетентності фахівця як забезпечення його спроможності і готовності до здоров'язбережувальної поведінки в повсякденній і професійній діяльності на підставі комплексно сформованих загальних і спеціальних компетентностей відповідно до професійних функцій;

– критерії і показники сформованості здоров'язбережувальної компетентності інженера-педагога: мотиваційно-ціннісний (характер відношення студента до власного здоров'я, мотивації до ведення здорового способу життя і формування здоров'язбережувальної компетентності, інтересу до здоров'язбережувальної поведінки; сформованість потреби у здоров'язбережувальній діяльності; рівень сформованості якостей, пов'язаних з основами безпечної життєдіяльності); когнітивний (рівень знань валеологічного спрямування (валеограмотність), з

організації власної здоров'язбережувальної діяльності); професійно-діяльнісний (рівень сформованості умінь і навичок здоров'язбережувальної поведінки в різних видах професійної підготовки й професійної діяльності); поведінковий (рівень активності і соціальної мобільності в організації власного здорового способу життя і здоров'язбережувальної поведінки, рефлексивності власної поведінки і діяльності зі здоров'язбереження);

подальшого розвитку набули форми і методи роботи зі студентами-іноземцями під час професійної підготовки в вищому навчальному закладі в Україні, шляхи організації їхньої здоров'язбережувальної діяльності (диференційоване фізичне виховання, залучення до волонтерської діяльності); напрями створення здоров'язбережувального освітнього середовища вищого інженерно-педагогічного навчального закладу.

Практичне значення дослідження полягає в розробці: змістових модулів з дисциплін «Вступ до спеціальності», «Вступ до права», «Методологічні засади професійної освіти», «Теорія і методика виховної роботи», «Основи корекційної педагогіки», «Методика професійного навчання», «Основи охорони праці»; навчально-методичних комплексів з дисципліни «Основи здорового образу життя»; рекомендацій для проведення занять з факультативів «Здоров'язбережувальна компетентність інженера-педагога», «Правила харчування студента»; матеріалів до науково-методичного семінару для викладачів і кураторів академічних груп «Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії».

Основні результати дослідження **впроваджено** в процес професійної підготовки Української інженерно-педагогічної академії (довідка № 105-04-122/1 від 19.10.2017 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 239 від 10.11.2017 р.), Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини (довідка № 106/3 від 27.10.2017 р.).

Теоретичні положення й практичні напрацювання можуть використовуватися в процесі професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів, під час підвищення їхньої кваліфікації; при розробці методичних комплексів, підручників і посібників, програм спецкурсів для студентів-іноземців з питань формування здоров'язбережувальної компетентності. Матеріали дисертаційного дослідження можуть стати основою для подальших розвідок з досліджуваної проблеми.

Особистий внесок здобувача. У працях, написаних у співавторстві, здобувачеві належать (відповідно до списку наукових праць): [6] – обґрунтування актуальності створення толерантного освітнього середовища; [7] – визначення психолого-педагогічного аспекту підготовки іноземних студентів з Азійського регіону у вищій школі України; [8] – обґрунтування критеріїв для визначення толерантності освітнього середовища вищого навчального закладу.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних*: «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2013 р.), «Соціально-економічні та гуманітарні аспекти світових інноваційних трансформацій» (Київ – Суми, 2017 р.); *всеукраїнських*: «Розвиток інженерно-педагогічної освіти на засадах

компетентнісного підходу» (Бердянськ, 2013 р.), «Соціально-правові та організаційно-управлінські аспекти роботи працівників соціальної й освітньої сфер з різними суб'єктами сучасного соціуму» (Харків-Куряж, 2016 р.). Здобутки автора обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти Української інженерно-педагогічної академії (2014-2017 рр.), на XLVI науково-практичній конференції науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів і співробітників академії (Харків, 2013 р.).

Публікації. Зміст та основні результати дисертації відображено у 10 публікаціях (7 з яких є одноосібними), із них 3 статті – в провідних фахових виданнях України, 2 статті – у зарубіжних періодичних виданнях, 5 тез – у матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (215 найменувань, у тому числі 7 іноземними мовами), 5 додатків на 45 сторінках. Дисертація містить 15 таблиць та 2 рисунки. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 242 сторінки, із них – 162 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, гіпотезу, завдання та методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо апробації, публікацій та структури дисертації.

У першому розділі – **«Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із Середньої Азії в вищому навчальному закладі України»** – з'ясовано суть здоров'язбережувальної компетентності інженера-педагога, визначено її структурні компоненти; розкрито особливості формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії в інженерно-педагогічному навчальному закладі; теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії, їх методичне забезпечення.

На підставі узагальнення визначень науковців (Н. Башавець, Д. Блінов, І. Мельничук, Т. Поздєєва та ін.) *здоров'язбережувальну поведінку особистості* схарактеризовано як її здатність і спроможність вести здоровий спосіб життя; сукупність способів і форм життєдіяльності особистості, спрямованих на щоденне збереження та зміцнення власного здоров'я, складниками якого є раціональне харчування, безпечний побут, якісні умови праці й відпочинку, оптимальна фізична активність, безпечна сексуальна поведінка, гігієна, загартування, відсутність шкідливих звичок, володіння необхідними знаннями, уміннями та навичками зі збереження та зміцнення свого здоров'я й усвідомлення людиною важливості дій у цьому напрямі.

На сучасному етапі професійної підготовки майбутнього фахівця, з урахуванням пріоритетності компетентнісного підходу до її організації виокремленою є *здоров'язбережувальна компетентність* як інтегральна якість особистості, зумовлена сформованим стереотипом мислення, котра виявляється в її

здоров'язбережувальній поведінці, загальній здатності та готовності до здоров'язбережувальної діяльності; ґрунтується на інтеграції знань, умінь, навичок, ціннісних ставлень особистості, спрямованих на збереження фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я (власного та оточення); охоплює низку життєвих навичок, що сприяють здоровому способу життя і виступають підставою для класифікації складників цього феномену.

Визначення і аналіз особливостей інженерно-педагогічної діяльності, що має дуальний характер (за В. Хоменком) і передбачає поєднання функцій інженерно-технічних і педагогічних працівників, інтелектуального і фізичного (за Д. Коваленком), дозволили з'ясувати важливість сформованості в інженера-педагога ціннісного ставлення до власного здоров'я, здорового способу життя, фізичної активності впродовж усієї життєдіяльності, здатності організувати й регулювати власну здоров'язбережувальну діяльність, позитивно впливати на фізичний розвиток інших.

На основі аналізу і узагальнення основних положень розроблених і запропонованих авторами (О. Антонова, Н. Поліщук, Ю. Бойчук, А. Турчинов) класифікацій структурних компонентів здоров'язбережувальної компетентності особистості, її складниками визначено *загальні компетентності* як життєві навички, що сприяють фізичному (компетентності з рухової активності, раціонального харчування, піклування й оздоровлення власного організму); соціальному (компетентності з раціонального спілкування, ефективного співробітництва, впевненої (адекватної) поведінки); психічному і духовному (компетентності з саморегуляції емоцій і поведінки) здоров'ю.

Характеристика функцій інженера-педагога (проектувальної, організаційної, технологічної, дослідницької, виховної) дозволила виявити суть *спеціальних компетентностей* як складників здоров'язбережувальної компетентності інженера-педагога. Так, для виконання професійних функцій інженер-педагог повинен мати уміння здоров'язбережувальної діяльності, спрямовані: на власну особистість (уміння вести здоровий спосіб життя, докладати зусиль до збереження всіх видів здоров'я, запобігати і протидіяти впливу шкідливих чинників і небезпек на власну особистість під час виконання професійних функцій); на інших (об'єктів професійної діяльності): уміння оцінити відповідність стану життєвого середовища вимогам здорового та безпечного існування людини; ідентифікувати небезпечні і шкідливі фактори безпеки, які виникають в системі "людина-машина-життєве середовище"; вибрати і розрахувати засоби захисту в життєвому (навколишньому) середовищі від впливу факторів безпеки та використовувати здоров'язбережувальні технології у взаємодії і спілкуванні з іншими, власним прикладом пропагувати цінності здоров'язбережувальної діяльності під час виконання професійних функцій.

Проведений аналіз визначень дослідниками (Н. Башавець, Ю. Бойчук, О. Міхеєнко, О. Шукатка та ін.) ключового поняття, особливостей інженерно-педагогічної діяльності в світлі виконання професійних функцій (Н. Брюханова, Д. Коваленко, О. Коваленко, М. Лазарєв, О. Романовська, В. Хоменко та ін.) із застосуванням умінь і навичок здоров'язбережувальної діяльності дозволив

визначити *здоров'язбережувальну компетентність інженера-педагога* як професійно значущу характеристику представника професійної групи соціономічного типу дуального характеру, що забезпечує його оптимальну працездатність під час виконання інженерно-виробничих і педагогічних функцій завдяки сформованому ціннісному ставленню до власного здоров'я (фізичного, психічного, соціального, духовного), стійким навичкам ведення здорового способу життя і протидії шкідливим звичкам (сформований усталений стиль здоров'язбережувальної поведінки), а також володінню здоров'язбережувальними технологіями стосовно себе й інших (учнів, працівників виробництва).

Формування здоров'язбережувальної компетентності студента інженерно-педагогічного навчального закладу схарактеризовано як напрям професійної підготовки, метою якого є забезпечення його спроможності і готовності до здоров'язбережувальної поведінки в повсякденній і професійній діяльності на підставі комплексно сформованих загальних і спеціальних компетентностей відповідно до професійних функцій, що передбачає пошук можливостей змісту професійної підготовки, розробку методів, форм і засобів забезпечення цього процесу і представлення у вигляді цілісної системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього фахівця, яка традиційно має цільовий (мета і завдання), змістовий (забезпечення змісту напрямів), технологічний (технологічне забезпечення етапів з використанням форм і методів) і результативний блоки.

З'ясовано, що у зв'язку зі збільшенням контингенту іноземних студентів, що разом з цим зумовлює й виникнення певних проблем, питання їхньої професійної підготовки представляють інтерес для українських науковців. Проведений аналіз досліджень (О. Адаменко, І. Баранова, Т. Дементьєва, Т. Довгодько, І. Зарубінська, Н. Калашнік та ін.) дозволив установити напрями реалізації соціально-педагогічної підтримки студентів-іноземців, які приїжджають отримати вищу освіту в Україні: адаптація до умов перебування в іноземній державі; адаптація до системи вищої освіти, або педагогічна адаптація; підвищення рівня мовної підготовки; соціалізація в середовищі українського студентства; професіоналізація. *Процес професійної підготовки майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії в Україні* визначено як спеціально організований процес забезпечення готовності іноземних студентів до виконання інженерно-педагогічних функцій, ефективність якого залежить від створення умов у навчально-виховній системі інженерно-педагогічного навчального закладу для соціально-педагогічної підтримки з урахуванням специфіки контингенту.

Проведений аналіз стану формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії в інженерно-педагогічному навчальному закладі дозволив виявити основні *проблеми*: відсутність потреби і мотивації студентів до організації оптимальної рухової активності; неправильна організація режиму праці, відпочинку, харчування; відсутність необхідних знань, умінь і навичок зі збереження та зміцнення власного здоров'я; несформованість навичок ведення здорового способу життя і протидії шкідливим звичкам; неусвідомлена роль і значення здоров'язбережувальної компетентності для майбутньої професійної діяльності. Вирішення цих проблем зумовило пошук і обґрунтування організаційно-педагогічних

умов реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності іноземних студентів (створення здоров'язбережувального освітнього середовища вищого інженерно-педагогічного навчального закладу; формування позитивної мотивації студентів-іноземців до здоров'язбережувальної діяльності; забезпечення валеологічної підготовки іноземних студентів; організація здоров'язбережувальної діяльності студентів), розроблення методичного забезпечення умов.

У другому розділі – **«Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії в вищому навчальному закладі України»** – розкрито організацію і хід педагогічного експерименту, викладено результати перевірки дієвості організаційно-педагогічних умов реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії в вищому навчальному закладі України.

Для перевірки гіпотези дослідження було проведено педагогічний експеримент упродовж 2012-2017 років на базі Української інженерно-педагогічної академії (м. Харків), в якому взяли участь 255 студентів з країн Середньої Азії, з яких було утворено контрольну КГ (133 особи) і експериментальну ЕГ (122 особи) групи, і 35 викладачів. На констатувальному етапі експерименту було проведено комплексне діагностування вхідного рівня сформованості здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії за визначеними в дослідженні критеріями і відповідними показниками. Отримані результати засвідчили недостатній рівень сформованості означеної компетентності у студентів. На формувальному етапі процес професійної підготовки студентів ЕГ було реалізовано на основі обґрунтованих організаційно-педагогічних умов.

Реалізація умови зі *створення здоров'язбережувального освітнього середовища вищого інженерно-педагогічного навчального закладу* здійснювалася шляхом надання інформаційної, інформаційно-консультативної і інформаційно-роз'яснювальної підтримки усім суб'єктам щодо організації здоров'язбережувальної діяльності студентів із країн Середньої Азії за напрямками, представленими на рис. 1.

Представники деканату факультету міжнародних освітніх програм і Центру удосконалення підготовки іноземних громадян здійснювали координацію діяльності всіх суб'єктів (представників професорсько-викладацького складу, кураторів студентських груп, представників студентських рад факультету і гуртожитку), спрямовану на створення здоров'язбережувального освітнього середовища, яке в подальшій роботі виступало обов'язковою умовою реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії. Для поглиблення професійної компетентності викладачів і кураторів академічних груп з формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії було проведено науково-методичний семінар «Формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії» з обговорення питань ролі і місця формування здоров'язбережувальної компетентності в підготовці майбутніх інженерів-педагогів; структури і особливостей здоров'язбережувальної компетентності інженера-педагога; змісту, напрямів, форм і методів формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії.

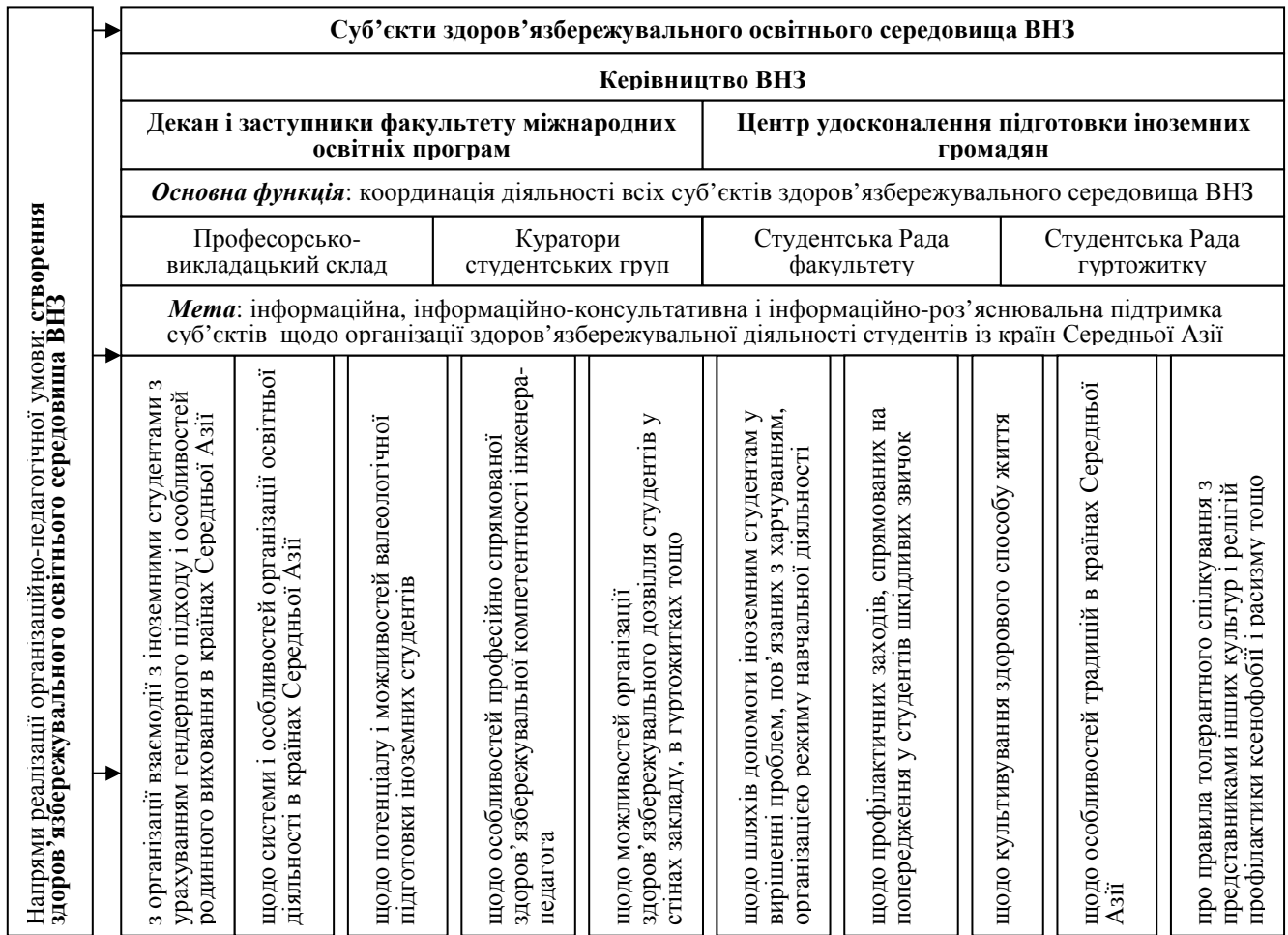

Рис. 1. Схема напрямів створення здоров'язбережувального освітнього середовища вищого інженерно-педагогічного навчального закладу

Було створено «Службу методичної допомоги» для інформаційної підтримки викладачів шляхом надання консультацій, методичних порад з вибору навчально-методичного інструментарію (форм, методів, засобів) у роботі зі студентами з країн Середньої Азії.

Метою постійно діючого Семінару кураторів було забезпечення їхньої готовності до планування й організації виховної роботи зі здоров'язбереження студентів-іноземців у всіх її формах. Засідання з використанням методів «круглий стіл», «мозковий штурм», «мікрофон» дозволили кураторам виявити творчість у представленні й обґрунтуванні переваг розроблених виховних заходів здоров'язбережувального напрямку: «Пам'ятка: Правила харчування студента», «Денний режим навчання і відпочинку», «У здоровому тілі – позитивний настрій», «Здоров'я інженера-педагога: на що звернути особливу увагу», «Власне здоров'я – здоров'я підлеглих» тощо. До роботи Семінару було залучено психолога, який забезпечував інформаційно-консультативну підтримку кураторів щодо виявлення у студентів проблем психологічного характеру шляхом спостереження за поведінкою, проведення бесід тощо, а також використання механізмів залучення, у разі потреби, студентів-іноземців до психологічної служби допомоги.

Зі студентами-представниками студентського самоврядування (студентською

радою факультету і студентської радою гуртожитку) проводилися заходи інформативно-роз'яснювального характеру з метою забезпечення усвідомлення українськими студентами особливостей контингенту студентів-іноземців, обумовлених історичним і сучасним соціальним розвитком країн Середньої Азії; особливостей організації здоров'язбережувальної діяльності в закладі і гуртожитках: лекції з використанням методу «питання-відповідь» про особливості історичного розвитку країн Середньої Азії, особливості релігії, традицій, державних і релігійних свят; можливості виховних заходів у культивуванні здорового способу життя тощо. Надану інформацію представники студентського самоврядування використовували в виховній роботі в студентських групах з метою забезпечення толерантного спілкування з представниками інших культур і релігій, профілактики ксенофобії і расизму тощо.

Формування позитивної мотивації студентів-іноземців до здоров'язбережувальної діяльності реалізовувалося в роботі зі студентами з країн Середньої Азії всіма суб'єктами здоров'язбережувального освітнього середовища. З метою усвідомлення студентами важливості здоров'язбережувальної компетентності в життєдіяльності викладачі і куратори студентських груп з перших днів навчання проводили бесіди-роздуми «Здоров'я – найважливіший скарб», «Без здоров'я недосяжні мрії» тощо. Звертали увагу на компоненти здоров'я людини (фізичний, психічний, соціальний, духовний), використовуючи методи формування свідомості: розповіді про важливість усіх компонентів; переконання у необхідності їх гармонійного розвитку; приклади про обмеженість потенціалу людини у разі несформованості одного з компонентів (з історії, художньої літератури, публіцистики) тощо.

Потужним засобом забезпечення інтересу студентів до проблеми здоров'язбереження виступав перегляд тематичних фільмів із обговоренням і висловленням студентами власної думки з проблеми, наведенням прикладів з власного життя (досвіду близьких, знайомих), які дозволяли усвідомлювати позитивні моменти здорового способу життя: «Життя для того, щоб любити», «Життя на повну силу» (фільми, присвячені проблемі СНІДу), «Наркоманія», «Палити? Ні! Кинути!», «Стоматологічне здоров'я», «Сколіоз». Звертали увагу студентів на необхідність мотивації успіху та тренування волі (установки на успіх; вміння зосереджуватися на досягненні поставленої мети; розвитку наполегливості та працьовитості). У результаті студентами було складено власну програму з фізичного, психічного, соціального і духовного самовдосконалення. Під час кураторських тематичних годин «Молодь за здоровий спосіб життя» обговорювали зі студентами статті валеологічної спрямованості, зміст яких спрямовано на підвищення мотивації студентів до ведення здорового способу життя, формування позитивного ставлення до здоров'я, закріплення та поглиблення знань з особистої гігієни, раціонального харчування, шкідливості тютюнопаління та наркоманії.

Залучаючи студентів до різних заходів здоров'язбережувального спрямування (вікторин з валеології, спортивних змагань, профілактичних акцій тощо), використовували методи заохочення – вивішували ім'я переможців на дошку пошани, надсилали листи подяки батькам, що викликало гордість студентів, а також

позитивні емоції.

Для забезпечення валеологічної підготовки іноземних студентів було внесено зміни в зміст передбачених навчальним планом підготовки студентів дисциплін, розроблено факультативи з валеологічного напрямку, що узагальнено представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Навчальні дисципліни, що забезпечують валеологічну підготовку майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії

Назва навчальної дисципліни або факультативу	Зміст дисципліни
Вступ до спеціальності (1 курс)	Модуль «Загальна характеристика освітнього процесу»: особливості інженерно-педагогічної спеціальності, її місце в структурі існуючих професій, роль і місце здоров'язбережувальної діяльності в ній; особливості організації навчально-виховного процесу в вищому навчальному закладі, права і обов'язки іноземних студентів в Україні, правила поведінки в стінах вишу і громадських місцях, місце здоров'язбережувальної діяльності у професійній підготовці.
Правила харчування студента (1 курс) факультатив	Інформація про особливості української кухні і правила раціонального харчування; страви української кухні, їхню поживну цінність; види продуктів, правила їх приготування, зберігання і використання.
Вступ до права (1 курс)	Інформація про обмеження і заборони, що існують в законодавстві України щодо шкідливих звичок – паління, вживання алкогольних напоїв, наркотичних засобів.
«Основи здорового образу життя» (1-3 курси)	Знання з валеології, її можливості для формування власного фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я. Розвиток рухової активності і тренування волі.
«Методологічні засади професійної освіти» (2 курс)	Інформація про значення здоров'я інженера-педагога для виконання педагогічних функцій, потенціал впливу його особистості і сформованих цінностей здоров'язбереження на вихованців. Місце здоров'язбережувальної компетентності в професіограмі інженера-педагога.
Здоров'язбережувальна компетентність інженера-педагога (2 курс) факультатив	Змістові блоки: «Здоров'язбережувальна компетентність особистості: її суть, структурні елементи», «Роль систематичної роботи над фізичним здоров'ям», «Соціальне здоров'я – запорука професійного довголіття», «Психічне і духовне здоров'я особистості», «Особливості здоров'язбережувальної компетентності інженера-педагога».
Теорія і методика виховної роботи (2 курс)	Тема «Зміст виховання»: види здоров'я (фізичне, психічне, соціальне, духовне) і їх взаємозв'язок, методи і способи формування різних видів здоров'я. Тема «Методи виховання»: методи організації здоров'язбережувальної діяльності вихователя у власній життєдіяльності й у виховній діяльності з учнями ПТНЗ. Тема «Технології виховної роботи»: здоров'язбережувальні технології у виховній роботі викладача ПТНЗ.
Основи корекційної педагогіки (3 курс)	Тема «Проблеми, пов'язані з фізичним і психічним здоров'ям»: причини виникнення захворювань, технології оздоровлення і профілактики захворювань, що призводять до інвалідності.
Методика професійного навчання (3 курс)	Тема «Використання здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі»: можливості навчального процесу ПТНЗ з профілактики захворювань учнів; використання потенціалу змісту професійної підготовки учнів для організації інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо здорового способу життя і діяльності зі здоров'язбереження; здоров'язбережувальні технології у навчанні.
Основи охорони праці (4 курс)	Модуль «Охорона праці у виробничому процесі»: безпека представників робітничих професій при експлуатації виробничих будівель, споруд, обладнання; безпека технологічних процесів і використовуваних у виробництві сировини і матеріалів; застосування засобів колективного та індивідуального захисту; дотримання умов праці на робочому місці; забезпечення інженером-педагогом працівників засобами індивідуального захисту; навчання та інструктаж працівників з техніки безпеки і виробничої санітарії, перевірка знання ними норм, правил та інструкцій з охорони праці; інформування працівників про стан умов і охорони праці на робочому місці

Для організації здоров'язбережувальної діяльності студентів використовували можливості напрямів професійної підготовки студентів: навчальної, виховної, позааудиторної, самостійної, практико-орієнтовної. Під час викладання дисциплін валеологічного напрямку використовувалися різні види групової роботи, активні і інтерактивні методи (бесіди-обговорення, бесіди-дискусії, мозковий штурм, акваріум тощо), спрямовані на формування умінь і навичок здоров'язбережувальної діяльності. Так, студенти розробляли раціон харчування з урахуванням його поживної цінності і навантажень для власного організму; складали меню на добу за калорійною цінністю компонентів тощо (факультатив «Правила харчування студента»). На заняттях з факультативу «Здоров'язбережувальна компетентність інженера-педагога» приділяли увагу виробленню вмінь здоров'язбережувальної діяльності, спрямованих на подолання виявлених у студентів із країн Середньої Азії проблем зі здоров'язбережувальною компетентністю: студенти розробляли власні плани організації самостійної навчальної діяльності і відпочинку на день (тиждень, місяць), вирішували ситуації з планування і розподілу власного часу.

Для подолання проблем у студентів із країн Середньої Азії, пов'язаних з соціальним здоров'ям, представниками громадської організації «Стоп наркотикам!» було організовано тренінгові заняття, спрямовані на вироблення стереотипу протидії залучення до вживання наркотиків, уміння постановки стратегічних і тактичних цілей власної життєдіяльності. У рамках Тижня боротьби зі СНІДом у студентських групах було проведено тематичні години і бесіди, інформаційну акцію «У майбутнє без наркотиків і СНІДу», організовано зустріч з лікарями Харківського обласного відділення «Всеукраїнської мережі ЛЖВ», волонтерами Харківського відділення міжнародної організації Армія Порятунку тощо.

Для формування навичок співробітництва й ефективного спілкування між студентами-іноземцями проводили активні заходи, спрямовані на вироблення толерантного ставлення до різних проявів несприйняття іншої особистості: рольові ігри з виконання незвичної ролі (безхатченка, людини з обмеженими можливостями, без засобів для існування тощо), що змінювали ставлення студентів до оточення, формували їхнє усвідомлення залежності власної життєдіяльності від власних дій і вчинків; обговорення життєвих ситуацій відомих історичних постатей, літературних героїв з акцентуванням уваги на необхідності вироблення особистісних якостей у ситуаціях морального вибору і прийняття рішень тощо.

Реалізація виховної роботи зі студентами з організації здоров'язбережувальної діяльності здійснювалася через: проведення виховних бесід під час аудиторних занять і факультативів; залучення студентів до активного способу життя і занять фізичною культурою; проведення тижнів (днів) здоров'я; перегляд тематичних фільмів; виконання праць валеологічного характеру; проведення конкурсу плакатів, фотографій, які заохочували студентів до здорового способу життя, тощо.

Під час організації днів (тижнів) здоров'я проводилися спортивні змагання, спрямовані на розвиток рухових навичок студентів. Завдяки емоційній привабливості ігрових видів спорту формувалася мотивація студентів до систематичної участі в спортивних турнірах. Так, проводилися товариські турніри з футболу і волейболу між викладачами та студентами, студентами-іноземцями і

українськими студентами, які не тільки сприяли веденню активного та здорового способу життя, але й формуванню неформальних відносин між студентами та викладачами, що позитивно позначалося на їхньому психічному здоров'ї. Для формування спеціальних компетентностей здоров'язбережувальної компетентності студентів куратори проводили роз'яснювальну роботу щодо положення про розслідування нещасних випадків на виробництві. Студенти з країн Середньої Азії прийняли участь у спеціально організованих заходах до Дня охорони праці: виготовляли стінгазети, брали участь в обговоренні питань «круглого столу» тощо.

Куратори і представники студентського самоврядування роз'яснювали студентам із країн Середньої Азії можливості волонтерської роботи для розвитку та самовдосконалення, популяризації активної життєвої позиції та здорового способу життя. Використання всіх форм фізичного виховання забезпечувало включення фізичної культури в стиль життя студентів для досягнення оптимального рівня фізичної активності, формування необхідних якостей для здоров'язбережувальної компетентності.

Навчальні заняття з дисципліни «Основи здорового образу життя», диференційовано підібрані за гендерним принципом і розробленою індивідуальною стратегією, доповнювали позаакадемічними заняттями фізичними вправами у вільний час (у спортивних секціях з різних видів спортивної активності (аеробіки, шейпінгу, волейболу, баскетболу тощо), що проводилися під керівництвом педагога з фізичної культури і спорту.

Усі запропоновані форми, методи роботи в навчальній, позанавчальній, самостійній, виховній діяльності мали активний та інтерактивний характер і були спрямовані на забезпечення реалізації теоретично обґрунтованих організаційно-педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії.

Контрольний етап експерименту засвідчив позитивний вплив організаційно-педагогічних умов на формування досліджуваного феномену (табл.2).

Таблиця 2

Динаміка рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії (%)

Рівень	КГ (133 особи)			ЕГ (122 особи)		
	До експерименту	Після експерименту	приріст	До експерименту	Після експерименту	приріст
Високий	0	11,4	+11,4	0	24,6	+24,6
Достатній	7,6	34,7	+27,1	8,2	62,3	+54,1
Низький	92,4	53,9	-38,5	91,8	13,1	-78,7

За результатами аналізу динаміки рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії встановлено, що кількість студентів КГ і ЕГ, які виявили високий

рівень, збільшилася на 11,4 і 24,6 %, достатній – на 27,1% і 54,1% відповідно. Кількість студентів із низьким рівнем сформованості здоров'язбережувальної компетентності в КГ, хоч і зменшилася на 38,5%, все ж таки половина студентів залишилася на низькому рівні (53,9%), тоді як в ЕГ таких студентів було виявлено лише 13,1%. Статистичний аналіз отриманих даних за критерієм Пірсона χ^2 підтвердив, що студенти ЕГ продемонстрували результати, які в статистичному вимірі відрізняються від результатів КГ.

На підставі зіставлення отриманих результатів, їх кількісного і якісного аналізу виявлено, що упровадження організаційно-педагогічних умов реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії призвело до суттєвих значущих змін у рівнях сформованості даного феномену у студентів експериментальної групи, де запроваджувалися запропоновані організаційно-педагогічні умови.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії у процесі професійної підготовки в Україні. Вирішення проблеми здійснено шляхом теоретичного обґрунтування, методичного забезпечення та експериментальної перевірки організаційно-педагогічних умов реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності іноземних студентів інженерно-педагогічної галузі.

Узагальнення результатів теоретичного пошуку та експериментальної роботи дало можливість сформулювати такі *висновки*:

1. На підставі аналізу наукової літератури щодо ключових понять дослідження та виявлених особливостей професійної інженерно-педагогічної діяльності здоров'язбережувальну компетентність інженера-педагога визначено як професійно значущу характеристику представника професійної групи соціономічного типу дуального характеру, що забезпечує його оптимальну працездатність під час виконання інженерно-виробничих і педагогічних функцій завдяки сформованому ціннісному ставленню до власного здоров'я (фізичного, психічного, соціального, духовного), стійким навичкам ведення здорового способу життя і протидії шкідливим звичкам (сформований усталений стиль здоров'язбережувальної поведінки), а також володінню здоров'язбережувальними технологіями стосовно себе й інших (учнів, працівників виробництва). Визначено і схарактеризовано структурні компоненти досліджуваного феномену: загальні (життєві навички, що сприяють фізичному, соціальному, психічному і духовному здоров'ю) і спеціальні (зумовлені професійними функціями) компетентності.

2. Проведений аналіз стану формування здоров'язбережувальної компетентності студентів із країн Середньої Азії в інженерно-педагогічному навчальному закладі дозволив виявити основні проблеми: відсутність потреби і мотивації студентів до організації оптимальної рухової активності; неправильна організація режиму праці, відпочинку, харчування; відсутність необхідних знань,

умінь і навичок зі збереження та зміцнення власного здоров'я; несформованість навичок ведення здорового способу життя і протидії шкідливим звичкам; неусвідомлена роль і значення здоров'язбережувальної компетентності для майбутньої професійної діяльності.

3. Необхідність подолання виявлених проблем спричинила внесення змін у професійну підготовку студентів із країн Середньої Азії шляхом теоретичного обґрунтування і методичного забезпечення організаційно-педагогічних умов реалізації чинної системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів: створення здоров'язбережувального освітнього середовища вищого інженерно-педагогічного навчального закладу; формування позитивної мотивації студентів-іноземців до здоров'язбережувальної діяльності; забезпечення валеологічної підготовки іноземних студентів; організація здоров'язбережувальної діяльності студентів.

Координація діяльності всіх суб'єктів (представників професорсько-викладацького складу, кураторів студентських груп, представників студентських рад факультету і гуртожитку), надання їм інформаційної, інформаційно-консультативної і інформаційно-роз'яснювальної підтримки за всіма напрямками забезпечують створення здоров'язбережувального освітнього середовища вищого інженерно-педагогічного навчального закладу. Формування позитивної мотивації студентів-іноземців до здоров'язбережувальної діяльності передбачає використання форм, методів, засобів, спрямованих на підвищення їхнього інтересу до проблем здоров'язбереження, формування ціннісного ставлення до власного здоров'я (фізичного, соціального, психічного, духовного), забезпечення спрямованості студентів на систематичну роботу з формування здоров'язбережувальної компетентності. Валеологічна підготовка іноземних студентів шляхом внесення змін у зміст існуючих дисциплін, розробки спецкурсів і факультативів валеологічного напрямку створює теоретичне підґрунтя для опанування знань із загальних і спеціальних компетентностей здоров'язбережувальної компетентності представника інженерно-педагогічної професії. Організація здоров'язбережувальної діяльності студентів за всіма напрямками їхньої професійної підготовки (навчальної, виховної, позааудиторної, самостійної, практико-орієнтованої) забезпечує формування стійких навичок ведення здорового способу життя і протидії шкідливим звичкам (сформований усталений стиль здоров'язбережувальної поведінки), а також володіння здоров'язбережувальними технологіями стосовно себе й інших (учнів, працівників виробництва).

4. Завдяки уточненим критеріям і показникам рівнів (високого, достатнього, низького) сформованості здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів теоретично обґрунтовані організаційно-педагогічні умови реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності студентів інженерно-педагогічних спеціальностей з країн Середньої Азії було експериментально перевірено. За результатами експериментального дослідження, їх кількісного і якісного аналізу виявлено ефективність запропонованих організаційно-педагогічних умов, що підтверджено статистично значущою зміною рівнів сформованості здоров'язбережувальної компетентності.

У студентів ЕГ відбулися більш суттєві позитивні зрушення у сформованості здоров'язбережувальної компетентності на високому і достатньому рівнях за всіма критеріями (24,6% і 62,3% студентів), тоді як в КГ таких студентів було виявлено лише 11,4% і 34,7% відповідно. На низькому рівні сформованості здоров'язбережувальна компетентність залишилася в 13,1% ЕГ і 53,9% КГ. Результати експерименту є переконливою підставою для того, щоб вважати досягнутою мету і виконаними завдання дослідження.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії. Подальшого вивчення потребують такі питання: розвиток здоров'язбережувальної компетентності інженерів-педагогів у процесі професійної діяльності; вплив здоров'язбережувальної компетентності на ефективність виконання професійних функцій фахівця тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дослідження

1. Британ Ю. А. Обґрунтування актуальності дослідження проблеми формування здоров'язбережувальної компетентності студентів-іноземців у вищих навчальних закладах України. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. пр. Х. : УПА, 2016. № 50-51. С. 308-314.

2. Британ Ю. А. Здоров'язбережувальна компетентність іноземних студентів, що навчаються у вищих закладах України. *Теорія та методика навчання та виховання*: зб. наук. пр. Х.: ХНАДУ, 2017. Вип. 41. С. 22-28.

3. Британ Ю.А. Обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів у вищих навчальних закладах України. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*: зб. наук. пр. Х.: УПА, 2017. № 54-55. С.224-232.

4. Британ Ю.А. Педагогічний аспект дослідження здоров'я студентської молоді як показника ефективності професійної підготовки. *Sciences of Europe*. 2017. Vol.2. № 17 (17). Р. 29-32.

5. Британ Ю. А. Здоров'єсохраняющая компетентность инженера-педагога: сущность, особенности, структура. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2017. N 9. P. 50-54.

Опубліковані праці апробаційного характеру

6. Британ Ю.А., Керницький О.М. Проблеми створення толерантного освітнього середовища при підготовці іноземних студентів у ВНЗ України. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21-22 березня 2013 р.). К.: НАУ, 2013. С. 50.

7. Британ Ю.А., Керницький О.М. Проблеми підготовки іноземних студентів з Азійського регіону у вищій школі України: психолого-педагогічний та соціальний аспекти. *XLVI науково-практична конференція науково-педагогічних працівників, науковців, аспірантів та співробітників академії* : зб. тез доповідей (Харків, 2013р.). Х.: УПА, 2013. Ч.4. С.51-52.

8. Британ Ю.А., Керницький О.М., Кононова Т.О. Основні ознаки

толерантного освітнього середовища ВНЗ. *Розвиток інженерно-педагогічної освіти на засадах компетентнісного підходу*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Бердянськ, 11-13 вересня 2013 р.). Бердянськ: БДПУ, 2013. С.18-20.

9. Британ Ю. А. Актуальність обґрунтування організаційно-педагогічних умов формування здоров'язбережувальної компетентності студентів-іноземців у вищому навчальному закладі України. *Соціально-економічні та гуманітарні аспекти світових інноваційних трансформацій*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ – Суми, 26-28 квітня 2017 р.). Суми, 2017. Т.2. С.47-49.

10. Британ Ю.А. Соціально-педагогічна підтримка студентів з країн Середньоазійського регіону у вищих закладах освіти України. *Соціально-правові та організаційно-управлінські аспекти роботи працівників соціальної й освітньої сфер з різними суб'єктами сучасного соціуму*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків-Куряж, 15 грудня 2016 р.). Х.: ФОП Петров В.В., 2016. С.118-121.

АНОТАЦІЇ

Британ Ю.А. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії у вищих навчальних закладах України. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, 2018.

Дисертацію присвячено проблемі формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії у вищих навчальних закладах України.

На підставі аналізу ключових дефініцій, специфіки професійної діяльності інженера-педагога, проблем із здоров'язбережувальною компетентністю студентів із країн Середньої Азії визначено суть і структуру здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів із країн Середньої Азії. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено вплив визначених організаційно-педагогічних умов реалізації системи формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх інженерів-педагогів з країн Середньої Азії на сформованість здоров'язбережувальної компетентності студентів із Середньої Азії в інженерно-педагогічному навчальному закладі.

Ключові слова: здоров'язбережувальна компетентність, інженер-педагог, майбутній інженер-педагог із країн Середньої Азії, формування здоров'язбережувальної компетентності інженера-педагога, організаційно-педагогічні умови, професійна підготовка, вищий інженерно-педагогічний навчальний заклад.

Британ Ю.А. Формирование здоровьесохраняющей компетентности будущих инженеров-педагогов из стран Средней Азии в высших учебных заведениях Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. –

Украинская инженерно-педагогическая академия, Харьков, 2018.

В диссертации осуществлено теоретическое обобщение и предложено новое решение проблемы формирования здоровьесохраняющей компетентности будущих инженеров-педагогов из стран Средней Азии в процессе профессиональной подготовки в Украине. Решение проблемы осуществлено путем теоретического обоснования, методического обеспечения и экспериментальной проверки организационно-педагогических условий реализации системы формирования здоровьесохраняющей компетентности будущих специалистов инженерно-педагогической отрасли.

На основе анализа ключевых понятий и особенностей профессиональной инженерно-педагогической деятельности здоровьесохраняющая компетентность инженера-педагога определена как профессионально значимая характеристика представителя профессиональной группы социономического типа дуального характера, обеспечивающая его оптимальную работоспособность при выполнении инженерно-производственных и педагогических функций благодаря сформированному ценностному отношению к собственному здоровью (физическому, психическому, социальному, духовному), устойчивым навыкам ведения здорового образа жизни и противодействия вредным привычкам (сформированному стилю здоровьесохраняющего поведения), а также владению здоровьесохраняющими технологиями по отношению к себе и другим (ученикам, работникам производства). Определены и охарактеризованы структурные компоненты здоровьесохраняющей компетентности: общие (жизненные навыки, способствующие физическому, социальному, психическому и духовному здоровью) и специальные (обусловленные профессиональными функциями) компетентности.

Проведенный анализ формирования здоровьесохраняющей компетентности студентов из стран Средней Азии в инженерно-педагогическом учебном заведении позволил выявить основные проблемы: отсутствие потребности и мотивации студентов к организации оптимальной двигательной активности; неправильная организация режима труда, отдыха, питания; отсутствие необходимых знаний, умений и навыков по сохранению и укреплению собственного здоровья; несформированность навыков ведения здорового образа жизни и противодействия вредным привычкам; неосознанная роль и значение здоровьесохраняющей компетентности для будущей профессиональной деятельности.

Необходимость решения выявленных проблем обусловила внесение изменений в профессиональную подготовку студентов из стран Средней Азии путем теоретического обоснования и методического обеспечения организационно-педагогических условий реализации системы формирования здоровьесохраняющей компетентности инженеров-педагогов: создание здоровьесохраняющей образовательной среды высшего инженерно-педагогического учебного учреждения; формирование положительной мотивации студентов-иностранцев к здоровьесохраняющей деятельности; обеспечение валеологической подготовки иностранных студентов; организация здоровьесохраняющей деятельности студентов.

На основе уточненных критериев и показателей уровней (высокого,

достаточного, низкого) сформированности здоровьесохраняющей компетентности будущих инженеров-педагогов организационно-педагогические условия экспериментально проверены. Исходя из количественного и качественного анализа результатов эксперимента выявлена эффективность организационно-педагогических условий реализации системы формирования здоровьесохраняющей компетентности будущих инженеров-педагогов из стран Средней Азии в высшем учебном заведении Украины, что подтверждено статистически значимым изменением в уровнях ее сформированности у студентов ЕГ.

Ключевые слова: здоровьесохраняющая компетентность, инженер-педагог, будущий инженер-педагог из стран Средней Азии, формирование здоровьесохраняющей компетентности инженера-педагога, организационно-педагогические условия, профессиональная подготовка, высшее инженерно-педагогическое учебное заведение.

Brytan Yu.A. The health protection competence formation of future teacher-engineers from Middle Asia countries in Ukrainian higher educational establishments. – The manuscript copyright.

Thesis for a Candidate Degree (PhD) in Pedagogical Studies, Specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Education. – Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, 2018.

The thesis research devotes for the health protection competence formation of future teacher-engineers from Middle Asia countries in Ukrainian higher educational establishments.

In accordance with the key definition analysis, specific character of teacher-engineer professional activity, problems with the health protection competence of students from Middle Asia countries, the essence and structure of the health protection competence of future teacher-engineers from Middle Asia countries are certain. The influence of the certain organizational and pedagogical conditions for the realization of the health protection competence formation system of future teacher-engineers from Middle Asia countries for the health protection competence formation of students from Middle Asia in engineering-pedagogical educational establishment are theorized and experimentally-verified.

Key words: the health protection competence, teacher-engineer, future teacher-engineer from Middle Asia countries, the health protection competence formation, organizational and pedagogical conditions, vocational training, engineering-pedagogical higher educational establishment.